

ský, pařížský a helsinský segment) nebo prostě jen humorně (římská část).

Zároveň *Noc na Zemi* dokládá **Jarmuschův** příklon k postavám outsiderů, vyděděnců, prostě lidí na okraji společnosti. Také ve městě jej zajímá spíše periferie než nablýskané centrum plné luxusních obchodů a mrakodrapů. Je to tvůrce, který si dokáže pohrávat s žánry (i s filmovými styly, viz všechny tři evropské povídky v tomto snímku), ale přitom zůstává „jarmuschovsky“ svůj.

Nezbývá než doufat, že tento letošní sedmdesátník (22. 1.), který by měl být po babičce nebo snad prababičce dokonce Čech, neřekl dosud své poslední slovo a že má ještě v zásobě příběhy, které stojí za to vyprávět.

Jaroslav Stuchlý

JIM JARMUSCH (1953)

FILMOGRAFIE:

- 2019 Mrtví neumírají (The Dead Don't Die)
- 2016 Gimme Danger (hudební dokument)
Paterson
- 2013 Přežijí jen milenci (Only Lovers Left Alive)
- 2009 Hranice ovládní (The Limits of Control)
- 2005 Zlomené květiny (Broken Flowers)
- 2003 Kafe a cigára (Coffee and Cigarettes)
- 1999 Ghost Dog – Cesta samuraje (Ghost Dog: The Way of the Samurai)
- 1997 Rok koně (Year of the Horse, hudební dokument)
- 1995 Mrtvý muž (Dead Man)
- 1989 Tajuplný vlak (Mystery Train)
- 1986 Mimo zákon (Down by Law)
- 1984 Podivnější než ráj (Stranger Than Paradise)
- 1980 Trvalá dovolená (Permanent Vacation)

NOC NA ZEMI

NOC NA ZEMI

Night on Earth | USA, Francie, Velká Británie, Německo, Japonsko 1991 | 124 min. REŽIE: Jim Jarmusch SCÉNÁŘ: Jim Jarmusch KAMERA: Frederick Elmes HUDBA: Tom Waits HRAJÍ: Gena Rowlands, Winona Ryder, Armin Mueller-Stahl, Giancarlo Esposito, Rosie Perez, Richard Boes, Isaach De Bankolé, Béatrice Dalle, Stéphane Boucher, Roberto Benigni, Paolo Bonacelli, Matti Pellonpää, Kari Väänänen, Sakari Kuosmanen ad.

Na počátku 90. let se scenárista a režisér **Jim Jarmusch** díky minimalistickým snímkům, v nichž pracoval s motivy cesty, emigrantství nebo kulturních a jazykových rozdílů, etabloval jako jedna z vůdčích osobností amerického nezávislého filmu. Právě měl za sebou *Tajuplný vlak* (na své poměry velkorozpočtový film za téměř tři miliony dolarů), snímek sestávající ze tří povídek, jejichž příběhy se odehrávají též noci ve stejném memphiském hotelu. Pak však nedostal možnost realizovat nový projekt, k němuž měl již hotový scénář, a aby se dostal z deprese, během pouhých osmi až deseti dnů napsal *Noc na Zemi*. Prý původně proto, aby mohl točit mimo Ameriku a pracovat s přáteli v Evropě. Vznikl tak jeden z **Jarmuschových** divácky nejvstřícnějších filmů, který pro mě v době české premiéry (rok 1993) znamenal nejen iniciační setkání s tímto pozoruhodným tvůrcem, ale také doživotní okouzlení tvorbou **Toma Waitse**.

„When I was a boy, the moon was a pearl the sun a yellow gold.

Jim Jarmusch má rád malé okamžiky, podstatou jeho filmů jsou chvíle, které ostatní filmaři vynechávají. „Když sle-

duji nějaký mainstreamový film,“ řekl k tomu počátkem 90. let, „kolikrát se přistihnu, že jsem přestal sledovat děj a přemýšlím o tom, co se asi dělo mezi jednotlivými scénami. Když se třeba nějaký mladík hádá se svou dívkou po telefonu a pak přijde stříh a on najednou stojí u ní přede dveřmi, tak začnu přemýšlet, jak se tam dostal.“ Znalci romantických komedií vědí, že tam patrně doběhl přes půl města. Anebo... mohl jet taxikem.

„But when I was a man, the wind blew cold the hills were upside down.

V *Noci na Zemi* se vrací koncept několika mikropříběhů odehrávajících se ve stejném okamžiku, jenže tentokrát není dějištěm jeden hotel v Memphisu, nýbrž celá planeta, respektive pět světových metropolí. A zatímco v Los Angeles slunce zrovna zapadá, v Helsinkách díky časovému posunu pomalu svítá. A proč ta předchozí zmínka o taxíku? Protože každý z příběhů je vměstnán právě do tohoto dopravního prostředku.

19:07 – Taxikářka Corky veze z Losangeleského letiště elegantní castingovou manažerku, které během jízdy dojde, že v téhle ušmudlané holce na-

šla ideální představitelku hlavní role pro další film.

22:07 – Jen východoněmeckému emigrantovi nevadí zavést svého černošského zákazníka v noci do Brooklyn. Problém je, že řidič je původní profesí cirkusový klaun, který se nevzná ani v řízení auta, ani v New Yorku.

04:07 – Frustrovaný pařížský taxikář (s kořeny v Africe) nabere slepou dívku. Navzdory svému rozpoložení se snaží být empatický a nahlédnout do jejího světa, pasažérka však tuto snahu příliš neocení.

04:07 – Užvaněný a prisprostlý řidič taxíku veze ulicemi Říma katolického kněze, přičemž ho přepadne neodolatelná touha se vyzpovídat.

05:07 – Tři helsinští opilci v taxíku a dvě hodně severské (rozuměj: temné) historky.

„But now that I have gone from here there's no place I'd rather be.

Skalní **Jarmuschovi** fanoušci vytýkali *Noci na Zemi* příklon k mainstreamu, konverzační vatu, skluz do bonmotu a občasnou ztrátu rytmu. Filmu však nelze upřít zábavnou kvalitu a mistrovský způsob, jakým režisér dokáže několika záběry navodit atmosféru příslušného velkoměsta. Silně tomu napomáhá soundtrack, který složil **Tom Waits** (nar. 1949), svérázný písničkář a příležitostný herec. Přátelství obou umělců se datuje někdy od poloviny 80. let, kdy společně uprchli z večírku a zbytek noci strávili v baru diskusí o hudbě. Nejen že se hned nato dvě skladby z **Waitsova** alba *Rain Dogs* (1985) objevily v **Jarmuschově** filmu *Mimo zákon*, objevil se v něm i samotný **Waits** v jedné z hlavních rolí. Pro *Noc na Zemi* složil hudbu, která přesně vystihuje charakter jednotlivých prostředí. Je postavena na melodii ústřední písně *Back in the Good Old World*, kterou napsal spolu s manželkou **Kathleen Brennanovou** a již nazpíval svým nezaměnitelným

chraplákem. V závěrečných titulcích zazní její waltzová (textově rozšířená) verze s názvem *Good Old World*.

Z mezinárodního hereckého ansámblu je nutné jmenovat alespoň **Winonu Ryderovou**, ženskou hereckou ikonu generace X na vrcholu slávy, **Armina Muellera-Stahla**, osud jehož postavy kopíruje jeho vlastní život charakterního východoněmeckého herce a posléze emigranta v USA, italského „šilence“ **Roberta Benigniho**, který pár let nato získal dva Oscary za svůj film *Život je krásný* (1997), a **Mattiho Pellonpää** (1951–1995), kmenového herce finského režiséra (a **Jarmuschova** uměleckého spřízněnce) **Akiho Kaurismäkiho**.

„Than to float my chances on the tide Back in the good old world.

Stejně jako záběry v úvodu každé povídky a **Waitsův** hudební motiv se opakují a vracejí v jemných variacích i některé repliky. Něco z toho možná zmizelo v překladu, protože **Jarmusch** pochopitelně nechal herce hovořit jejich rodnými jazyky, a na titulcích (k tuzemské DVD edici) se tak podílely čtyři překladatelky. Čeho si však lze všimnout s určitostí, je opakující se motiv slepoty: ať už explicitně (losangeleská a pařížská povídka), obrazně (newyor-